

Fakta om tuberkulos

Vad är tuberkulos?

Tuberkulos (kallas också TBC eller TB) och är en infektionssjukdom som orsakas av bakterien *Mycobacterium tuberculosis*. Den ger oftast lunginflammation, men andra delar av kroppen kan drabbas som exempelvis lymfkörtlar, skelett, hjärna eller njurar.

I stora delar av världen är tuberkulos vanligt och varje år dör miljoner människor av sjukdomen. I Sverige insjuknar ungefär 600-700 personer om året vilket motsvarar 7 per 100 000 invånare. Det är bland de lägsta talen i världen. De flesta som insjuknar här är unga vuxna som är födda utanför Sverige. Äldre personer kan också insjukna i tuberkulos, men ofta har de då burit sjukdomen vilande (latent) i många år. Många av de äldre tuberkulospatienterna är födda i Sverige.

Hur smittar tuberkulos?

Tuberkulos smittar från vuxna personer med öppen lungtuberkulos. Det är ovanligt att någon är smittsam före puberteten. Bakterien sprids genom luften när man hostar eller nyser och en annan människa andas in de små dropparna med bakterier. Tuberkulos smittar främst vid nära och långvarig kontakt. Därför utsätts oftast de som man delar hushåll med. Föräldrar kan smitta sina barn och nära vänner kan smittas. Det är ovanligt att någon infekteras vid tillfälliga kontakter, till exempel på arbetsplatsen. Den som har lungtuberkulos får förhållningsregler av sin läkare för att undvika att smitta andra. Enligt smittskyddslagen är man *skyldig* att följa dessa regler. Efter en tids medicinering upphör smittsamheten och det får patienten då besked om.

Tuberkulos *smittar inte* via mat, bestick, kläder eller andra föremål. Tuberkulos som sitter utanför luftvägarna (t ex i körtlar eller i ryggen) smittar inte.

Tuberkulos smittar inte heller utomhus.

Vad är det för skillnad mellan att vara smittad av tuberkulos och sjuk med tuberkulos?

De som insjuknar med tuberkulos har oftast ett stort antal bakterier som är aktiva i kroppen. De har vanligen sjukdomssymptom och om tuberkulosen sitter i lungorna kan man vara smittsam för andra. Tuberkulos kan behandlas med läkemedel. Om tuberkulos inte behandlas kan bakterierna förflytta sig och angripa andra organ. Obehandlad tuberkulos kan leda till permanenta skador och död.

En person som har blivit smittad men inte sjuk har en så kallad latent (vilande) tuberkulos. Antalet bakterier är mycket färre och de är inte aktiva. Den smittade är inte sjuk och kan inte smitta andra. Någon gång senare i livet kan bakterierna aktiveras och personen blir då sjuk. Därför kan man ge medicin till smittade personer för att förhindra att de blir sjuka senare så kallad förebyggande behandling.

Vem får tuberkulos?

Alla kan smittas av tuberkulos. Av dem som smittas blir ungefär en av tio sjuk. Det kan gå flera år från det att man smittas till sjukdomen bryter ut. Risken att bli allvarligt sjuk är störst för små barn, nyförlösta kvinnor och personer med försvagat immunförsvar. Men alla som smittats, också unga friska människor, kan insjukna i tuberkulos.

Vilka är symptomen?

Vanligaste symptomet vid lungtuberkulos hos vuxna är hosta som inte går över på flera veckor även om man får vanlig antibiotikabehandling. Ibland får man bröstsmärta och blod i upphostningarna. Feber, nedsatt aptit, viktnedgång, rikliga nattliga svettningar och uttalad trötthet är andra typiska symptom. Om man har tuberkulos i andra organ än lungorna får man symptom därifrån, t ex svullna lymfkörtlar, ryggvärk och huvudvärk.

Hos barn visar sig tuberkulos ofta bara med feber och ibland med astmaliknande symptom och svullna lymfkörtlar. Man bör ta kontakt med läkare om ett litet barn utsatts för tuberkulossmitta.

Hur vet man om man fått tuberkulos?

Om läkaren misstänker att någon utsatts för tuberkulossmitta, görs vanligtvis ett hudtest (tuberkulintest/PPD och/eller blodprov och lungröntgen). Om dessa undersökningar talar för att det är tuberkulos, och man misstänker att sjukdomen är aktiv, tas fler prov som upphostning, sköljvätska från lungorna eller prov från t ex en körtel som är förstorad. På barn tar man ofta odling på sköljvätska från magsäcken.

Hur fungerar tuberkulintest (PPD)?

Tuberkulintest är ett hudtest där man sprutar protein från tuberkelbakterien i huden. Om man är smittad får man normalt en reaktion med svullnad i huden. Det tar upp till 2-3 månader efter smittotillfället tills testet kan visa något. Testet kan ge en reaktion även om man inte är smittad med tuberkulos

Kan man ta ett blodprov för att se om man har tuberkulos?

Det finns ett blodprov som kan visa om man någon gång har varit utsatt för tuberkulossmitta. Men provet gör, liksom hudtestet, inte skillnad på latent (vilande) och aktiv sjukdom. Blodprovet används ibland istället för eller som komplement till tuberkulintestet.

Vad händer om man får tuberkulos?

När en person insjuknat i tuberkulos ges behandling med tuberkulosläkemedel. Om man tar behandlingen varje dag läker infektionen ut och man blir frisk. Behandlingstiden är minst 6 månader och läkemedlen är kostnadsfria.

Vad innebär smittspårning?

När en person insjuknat i tuberkulos gör man en smittspårning för att hitta andra som också kan ha blivit smittade eller som kan vara smittsamma. Undersökningen sker med hudtest (tuberkulintest/PPD) och/eller lungröntgen. Smittspårning är viktigt för att hindra spridning av tuberkulos och enligt smittskyddslagen *måste* både den sjuke och andra som kallas, komma för undersökning. Små barn löper störst risk att drabbas av mycket svår tuberkulos.

Vad innebär förhållningsreglerna som läkaren ger?

Tuberkulos är en ”allmänfarlig sjukdom” enligt svensk smittskyddslag. Det innebär att behandling, vård och provtagning är kostnadsfri. Men det innebär också att den som har aktiv tuberkulos är enligt lag skyldig att följa de förhållningsregler som läkaren ger. Man måste komma på alla läkar- och sjuksköterskebesök. Man måste delta i smittspårning och följa de regler som läkaren ger för att förhindra att smittan sprids till andra. Om man inte tycker förhållningsreglerna är rimliga har man rätt att begära prövning hos smittskyddsläkaren. I väntan på prövning skall läkarens regler följas.

Kan man få tuberkulos igen när man har behandlats?

Ja, om infektionen inte behandlats tillräckligt effektivt kan sjukdomen komma tillbaka. Därför är det angeläget att du följer den givna tuberkulosbehandlingen noggrant och inte missar några tabletter. Dessutom kan den som har blivit frisk från tuberkulos bli smittad igen av en annan person med tuberkulos och därefter återinsjukna.

Kan man vaccinera sig mot tuberkulos?

Tuberkulosvaccin (BCG) kan ge skydd mot de allvarligaste formerna av tuberkulos, som hjärnhinneinflammation, men skyddar sämre mot lungtuberkulos. Små barn är särskilt känsliga och i Sverige vaccineras barn som har större risk att smittas, till exempel om man träffar släktingar från länder där tuberkulos är vanligt eller besöker sådana länder. Man kan både smittas och bli sjuk även om man vaccinerats med BCG.

Var kan man undersöka sig för tuberkulos?

Undersökning för tuberkulos görs på vårdcentralen och vid barn, lung- eller infektionsklinik på sjukhus. Det är viktigt att berätta för läkaren om man tror att man varit utsatt för tuberkulosmitta nyligen eller någon gång tidigare i livet. Tuberkulos kan botas med mediciner och dessa kostar inget för patienten.

Läs mer om tuberkulos

Sjukvårdsupplysningen: www.1177.se